

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

De Virtute Religionis, Et Ei Annexis; Continens septem Tractatus
Theologiae Moralis praecipuos. Primus, in ordine septimus, est de Oratione
... Septimus, & latissimus, de Beneficiis Ecclesiasticis

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

Quæ sint opera servilia prohibita in die festo. punct. 5

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76561](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76561)

Dei exercendam non esse tempus feriatum aptius, quia hæc aptitudo non desinitur ex tempore sacratori, sed desinitur ex tempore, in quo vrgentiori necessitas occurrat, quæ aliis temporibus esse potest.

Secundò actio est contritio, & dolor de peccatis commissis (si forte accedente die fastidio) confusio illius es; quia videtur satis coli non posse Deum ab homine peccatore, & Deo iniusto, sed dicendum est cum D. Thom. Caiet. Soto, & Nauarr. Suarez, Bonac. locis allegatis, & communi sententia, nequaquam esse obligationem exercendi contritionem; quia nullibi habetur talis obligatio. Neque enim oritur ex virtute poenitentia, cum hæc non obliget ad sui exercitium statim post commissum peccatum, neque in die festo potius quam in alio. Neque etiam oriri potest hæc obligatio ex virtute religionis; cum hæc solum ad colendam Deum Missæ auditione, & vacatione operum feruiliū obliget in diebus festis. At Missa audit, & ab operibus feruiliū vacare recte potes; quin contritionem, & poenitentiam de peccatis commissis habes. Ergo præceptum feruendi festis ad contritionem non obligat. Affirmandum igitur est ex præcepto positio obseruationis festorum solum obligationem audiendi Missam.

PUNCTVM V.

Quæ sint opera feruilia prohibita in die festo.

- 1. Quid sit opus feruile expenditur, & qua ratione à liberali distinguitur.
- 2. Scribere ob lucrum plures censent esse opus feruile prohibitum.
- 3. Probabilius est oppositum.
- 4. Idem est dicendum de transcripione.
- 5. Satisfit argum. num. 2. adductis.
- 6. Actio pingendi si recreationis causa, vel ob disciplinam fiat plures censent, non esse opus feruile.
- 7. Veritas est actionem esse feruilem.
- 8. Piscatio, aucupatio, venatio plures censent, si ob recreationem fiat, esse liberale opus, si ob lucrum, feruile.
- 9. Quæ per se opera sunt feruilia ex consuetudine excusantur.
- 10. Explicatur cap. licet. de Feriis.
- 11. Prælatio, tamen si plures censent esse opus liberale, probabilius reputo feruile esse, excusari tamen ob necessitatem.
- 12. Veragere non est prohibitum, & quid sit curvus deferantur.

1. Diximus præceptum obseruationis festorum posituum esse, & negatiuam, & quatenus positiuam esse, solum obligare ad audiendam Missam, de qua obligatione iam dicemus, tit. de Sacram. in h. in vlt. dist. circa finem. Quatenus vero negatiuam est, prohibitionem continere operum feruiliū: constat ex cap. licet. de Feriis: ibi & in his ab omni opere feruiliū cessandum. Nomine operis feruiliū intelligitur, quod commoditari corporis interit, & à feruis regulariter fieri solet, vt terram colere, artificia facere, calecos, vestes, familia conficere, cibaria præparare. S. Thom. 1. 2. q. 122. art. 4. dixit opus feruile esse aliquod corporale opus ex his, in quibus vnus homo alteri inferre solet, seu vt dixit idem D. Thom. in 3. dist. 37. art. 5. quæst. 2. ad 2. ad quorum exercitium seruos deputatos habemus. Distinguitur opus feruile ab opere liberali, quod liberale opus proxime, & immediatè refertur ad instruendam mentem propriam, vel alienam, quale est legere, loqui, docere. At feruile proxime, & immediatè cedit in utilitatem corporis. Notante dixi opus feruile prohibitum esse, quod commoditari corporis interit, & à feruis regulariter fieri solet, ne comprehendere ea opera commoditari corporis deferentia, quæ iam à feruis, quam à nobilibus sunt & de quibus speciale dubium est an hoc præcepto comprehendantur, verbi gratia, scribere piscari, venari, aucupare, præliari, iter facere; de his ergo videndum est, an sub hac prohibitionem cadant?

1. Prima actio, in qua aliqui Doctores dubitarunt est scribere præcipue lucri, & mercedis gratia. Communis opinio Summarum docuit esse opus feruile. Sotus, Richard. Angel. Rosella, Tabien. Syluest. quos refert, & sequitur Azor. 2. p. lib. 1. cap. 27. quæst. 4. Probat Azor. quia scribere est quoddam genus, cuius sunt duæ species, vna operis liberalis, altera feruiliū; liberale opus erit, si scribas, vt memoriam excolas, augeas, & conferas, aut vt amicum, aut alium quemlibet absentem moneas, doceas, horreris, salutes, &c. feruile erit si facias ob lucrum, & questum. Quæ ratio efficacius in transcripione habet locum, quia transcripito nihil aliud est, quam expressio literarum, quæ in originali habentur, quod videtur esse mechanicum; aliàs imprimere librum mechanicum non esset; cum sit quoddam genus transcripionis. Adde transcribere nihil aliud esse videtur, quam pingere, hoc est, alienos characteres delineare. Sed pingere est opus feruile. Ergo, & transcribere; idè Nauarr. c. 13. n. 14. & Caiet. 2. 2. q. 12. art. 4. Affirmant transcribere esse feruile quando fit ob lucrum.

2. Dicendum tamen est ob lucrum, & mercedem scribere feruile. de Castro Sum. Mor. Pars 11.

non esse opus feruile: sic Caiet. & Nauarr. supra Tolet. lib. 4. sum. cap. 24. num. 3. Sayrus in clauis regia. lib. 7. cap. 2. num. 13. Suarez 1. 1. de relig. lib. 2. c. 2. Medina, instruat. lib. 1. cap. 14. § 8. Ludouic. Lop. 1. p. instruat. cor. sicut. cap. 52. Fagund. de quinque Ecclesie præceptis. lib. 1. cap. 1. num. 3. & 4. Bonac. de tercio de cal. præcepto q. vnicap. 2. num. 15. Ratio est; quia scriptura est quædam permanens locutio de se & natura sua ordinata ad declarandos proprios conceptus. Ergo est actio deseruiens per se animæ, & non corpori. Ergo non est feruiliū. Quod autem opus de se liberale, si ob mercedem fiat, non reddatur feruile; inde probari potest: quia intentio operantis non variat opus, sed omnino illud immutatum relinquit; quia illi est extrinseca. Ergo si scribere opus liberale est, ex intentione lucri feruile non redditur: erit tamen opus mercenarium, non gratiosum; quia esse gratiosum, vel mercenarium ex intentione pender. At non pender ex intentione operantis esse feruile, vel liberale. Ergo ob intentionem lucri liberale opus non reddatur feruile: & ita docent generaliter loquentes Caiet. 2. 2. q. 122. art. 3. & in sum. verbo festorum violatio. Tolet. 1. 4. sum. c. 24. n. 3. Azor. 1. c. 18. q. 1. Suarez 1. 1. de relig. lib. 2. c. 19. n. 6. Nauar. c. 13. n. 5. Fagundez lib. 1. de quinque Ecclesie præcept. cap. 10. n. 3. & cap. 11. num. 5. & alij apud ipsos.

4. Dico secundò, neque transcribere etiam ob lucrum esse opus feruile: sic Med. Ludouic. Lop. Sayrus, Fagundez, Bonac. num. præcedenti relati. Suarez cap. 25. n. 4. Ratio est, quia transcribere nihil aliud est, quam declarare, & permanenter loqui alterius conceptus. Ergo est opus liberale. Item transcribere per se ordinatur ad illustrandum intellectum, & percipiendum alienos conceptus. Ergo non corpori, sed animæ per se deseruit. Deinde transcribere nihil aliud est, quam scribere, quod, alius, vel ipse transcripitor permanenter locutus est. Ergo si scribere opus liberale est, etiam transcribere, debet esse. Qui enim scribit dictante alio exprimit illius conceptus: qui vero transcribit eius dicta, idem facit, & sola est differentia, quod scribens exprimit conceptus alienos, quos auribus percipit; transcribens exprimit conceptus, quos percipit oculis; percipere autem oculis, vel auribus accidentarium est, nec potest opus liberale feruile reddere.

5. Neque argumentum, quo mouetur Azor videtur esse aliquis momenti, cum iam dictum sit siocem lucri, & questus non reddere opus feruile, quod natura sua liberale est. Ad exemplum de impressione respondeo esse longe diuersum à transcripione, quia impressio non tam commoditari mentis, quam commoditari corporis deseruit: cum enim homines suos conceptus non possent in plurium notitiam diuulgare per se scripturâ; quia actus scribendi laboriosus est, inuenta est impressio, quæ hunc laborem excusat, atque ad eodè commoditari corporis, videtur potius quam menti deseruire. Deinde esto opus impressum ad illustrandum intellectum per se ordinatur, sicut quilibet alia scriptura, actiones tamen, quæ ad impressionem concurrunt per se, & immediatè ad illustrandum intellectum non deseruiunt: nam confessionem literarum satis apparet esse opus mechanicum, & feruile; siquidem sit per infusionem metalli liquefacti, & solum remore ad illustrandum intellectum concurrat, sicut effectio papyri mechanica est, esse papyri parata scripturæ deseruiat. Alia etiam actio est compositio literarum, cui etiam est accidentarium, manifestatio conceptus: possent enim illæ characteres componi, quin aliquem conceptum manifestarent, præcipue si figura in illis esset delecta. Ergo talis compositio de se non est manifestatiua conceptuum, sed solum ex accidenti. Quod à fortiori militat in illa tercia actione de impressione; accidentale enim est, quod ex tali compositio, & sigillatione exprimitur conceptus: illa enim sigillatio, & compressio communis est, & eiuſdem rationis cum quilibet alia actione nullum conceptum exprimente; & accidentarium est compressio, & sigillationi esse ibi literas taliter grauatas, & compositas, quæ conceptum explicarent: sic cum communi sententia docet Suar. 1. 1. lib. 2. c. 27. n. 8.

6. Secunda actio huic affinis est actio pingendi, quam multi Doctores tenent non esse opus feruile, si gratia animum reficiendi, aut discendi fiat; quia tunc commoditas corporis non spectatur; ita Angel. verbo feria. n. 31. Syluest. verbo Dominica, quæst. 5. S. quinto. Rosella, verbo feria, num. 13. Tabiena n. 40. Armilla festum. n. 21. quibus omnibus consentit Azor. 2. p. lib. 1. c. 27. quæst. 6. ait enim iura conscientia facere iuuenes, qui huiusmodi artem dicendi cupidi in ea loca se addunt diebus festis, in quibus Sanctorum hominum imagines, aut Docum, Imperatorum, & Regum, & aliorum magnorum virorum effigies pulchre depictæ cernuntur, quas intencis oculis, & animis intuari pingendi imitantur; & paulò inferius addit cum Armilla opus feruile non facere eos, qui describunt, vel designant in chartis ea quæ sunt postea fabricaturi, sicuti puellæ, quæ vt adificiant, faciunt reamaturas; Sayrus in clauis regia, lib. 7. cap. 2. num. 16. Med. verbo. lib. 1. instruat. confess. cap. 14. § 8. & Ludouic. Lop. in suo instruat. 1. p. cap. 52. concedunt non esse opus feruile pingere in die festo ratione lucri, & mercedis acquirendæ. Idem tenet Saa verbo festum, num. 5. vt probabile. Ratio est, quia actio pingendi, & est opus ab arte procedens, & ad memoriam

riam conferendam maximè ducit: media enim imagine repræsentatur nobis prototypus. Ergo est opus liberale, & non feruile; & confirmo. Nam actio pingendi eiusdem rationis esse videtur cum actione scribendi; siquidem in ferendis quibusdam lineis, & figuris consistit, quæ lineæ, & figuræ etiam in scriptura reperiuntur, quòd verò lineæ, & figuræ calamo, vel penicillo fiant, non videtur diversitatem ita magnam constituere, ut opus factum penicillo sit feruile, calamo autem sit liberale.

7 Nihilominus tenenda est communior, veràque sententia, scilicet actionem pingendi de se feruilem esse, ita Caiet. 2. 2. *quæst. 12. art. 4. §. ad 2.* Suarez *r. 1. de relig. lib. 1. c. 26. n. 4.* Saa *suprà* Fagundez *de quinque Ecclesie præceptis, lib. 1. c. 11. n. 10.* Bonacina *disp. de tertio decal. præcepto, quæst. unica, p. 2. n. 25.* Ratio est; quia hæc actio pingendi non tendit ad mentem instruendam, sed solum ad assimilandum imaginem arte factam rei veræ, quòd autem ex tali assimilatione excitetur memoria rei repræsentatæ, hoc est per accidens, neque talis excitatio sufficit ad constituendam actionem pingendi liberalem; aliàs effectio cuiuscumque imaginis, quæ fit per artem sculptendi, vel confandi, esset opus liberale, in quo est diuersa ratio de scriptura. Nam scriptura procedit à mente ad exprimendos mentis conceptus, ratiocinia, & iudicia, imò est ipsamet expressio conceptuum, & locutio quadam exterior: pictura verò non est expressio conceptus, sed expressio rei repræsentatæ per conceptum, sicuti effectio domus est expressio domus conceptæ, non conceptus. Neque obstat hæc actionem sapè à nobilibus exerceri, quia hoc est propter eius excellentiam, propria tamen est seruorum.

8 Tertia actio est piscatio, aucupatio, & venatio, quas plures Doctores existimant, esse opus liberale, si ob recreationem fiant; esse tamen feruile, si ob lucrum & quantum flantia docuit Angel, Syluest. Rosella, Tabien. Amilla, Pisanellus relati ab Azor. 2. *p. lib. 1. c. 27. quæst. 7. cap. licet, de Feriis*; siquidem ex dispensatione conceditur piscatio diebus festis, & insuper propter facultatem datam mandatur, erogari aliquod in pium vsum. Azor tamen cum Med. *lib. 1. infruct. conf. ff. cap. 12. §. 8. fol. 95.* & Ludouic. Lop. *in suo infruct. 1. p. cap. 52.* Saa *verbo festum, num. 5.* Nauar. *sum. cap. 13. num. 11.* S. J. ex 2. Bonacina *disp. 5. de tertio decal. præcepto, quæst. unica, p. 2. num. 25.* existimant venari, & piscari, aucupari, & similia non esse opera per se feruilia, atque adeò esse licita: & ad *cap. licet, de Feriis*. Respondet Nau. & Azor. indulgentiam ibi concessam piscandi illud genus piscium non esse dispensationem in præpositione enim necessitatis videbatur dispensationem, sed erat quædam approbatio, & permissio. Neque etiam virget hæc indulgentiam concedi à Pontifice sub onere dandi congruam portionem Ecclesie circumpositis, & Christi pauperibus: nam vel illa portio erat debita ex obligatione soluenda decimas, ut dicit *l. 1. de p. vel ut placet Ludouic. Lop. §. non peccant, solum de consilio, & non de præcepto* talis portio cauetur danda, idemque docuit Syluest. *verbo Dominica, q. 4. n. 6.*

9 Nihilominus dicendum existimo cum Suarez *de relig. lib. 2. de festis cap. 28. à n. 3.* Fagundez *de quinque Ecclesie præceptis, lib. 1. cap. 11. n. 16.* venationem, & piscationem, & similia esse opus feruile per se, siquidem sunt actiones ad vsum corporis, & ipsius vilitatem pertinentes. Quid enim est venari, vel piscari, nisi animalia colligere, occidere, & deferre. Sunt ergo hæc actiones feruiles, quæ ad vilitatem corporis ordinantur per se, & ibi solum. Verum ratione consuetudinis existimat ipse Saa. *suprà* num. 5. Fagundez, n. 17. Tolet. *lib. 1. cap. 24. licet* venari, quia scientibus, & tolerantibus pastoribus Ecclesie videtur hæc consuetudo introducta; idemque existimat de piscatione in flumine moderata, & sine magno labore ministrantium in illa. At de piscatione maris non est consuetudo, nisi ob specialem, & virgentem necessitatem; ac proinde licita non est, iuxta, *cap. licet, de feris.*

10 Aduerto tamen, esto in *supradicto* licet, de *Feriis*, solum detur licentia ad piscandum quoddam genus piscium speciale, quod vocatur Allectia, at communiter doctores extendunt, ut videre est in Saa. *r. 1. de relig. c. 3. 2. num. 6.* facultatem ibi concessam ad quodlibet aliud genus piscium, quod certis diebus solet apponere, cuius piscatio illo die faciendâ est, quin minus magna ex parte amittitur, conceditur tamen in *suprad.* cap. diebus dominicis, & festis dispensatio præterquam in maioribus anni solemnitatibus) cum illo tamen onere, & obligatione, vel elemosynam aliquam post factam capturam Ecclesie circumpositis, & Christi pauperibus faciant: quam elemosynam dandam esse ex obligatione existimat cum aliis, Saa. *suprà*, & *lib. 2. de festis cap. 28. num. 7.* & videtur conuinci, quia sub illo onere datur facultas non debita. Si tamen in maioribus solemnitatibus ex dispensationibus prælati piscandum esset, tunc si ipse prælati dispensationem sub illo onere, & elemosyna danda non concederet, non auctoritate piscantes illam erogare; qui tunc non ex dispensatione *cap. licet*: sed ex dispensatione prælati operarentur.

11 Quarta actio est prælati, quam plures doctores affirmant non esse opus feruile, id. quæ non esse peccatum saltem mortale fieri in die festo, etiam extra necessitatem, si Missa audia-

tur, sic Caiet. 2. 2. *q. 40. art. 4.* Bannes *dub. 4. n. 4.* Valent. 2. 2. *disp. 3. q. 16. p. 5. vers. tertio.* Saa *verbo bellum, n. 15.* Rodrig. 1. *p. sum. cap. 126. n. 10.* inclinatur Bonac. *disp. 2. de rebus, quæ sit. 1. p. 12. §. 4. fine.* Saa. *de bello disp. 13. sect. 7. num. 24.* & mouentur, quia est actio feruile, & principibus communis. Dicendum tamen existimo cum Saa. *lib. 2. de festis, cap. 28. numero 8.* Fagundez *de quinque Ecclesie præceptis, lib. 1. cap. 11. n. 2.* esse opus de se feruile, quia hæc actio est mere corporali, laboriosa, & citra effectus corporis omnino existens. Item est vsum artis mechanice. Ergo non est opus liberale, sed feruile. Verum ratione necessitatis, ferè semper sunt hæc actiones licitæ, iuxta. *leg. omnes iudices, Cod. de Feriis, & leg. duces, ff. de Feriis*; Quia si est bellum defensionibus, ordinatur ad defendendam propriam vitam, vel reipublicam. Si est aggressivum honestatur ex necessitate comparandi victoriam, cuius opportunitas tunc occurrit. Et ex hac necessitate excusantur qui aggeribus, fossis, & vallo, arces, vrbes, oppidave muniunt, & alia similia faciunt. Quando ab illis victoria dependet, aut sine graui damno, & iactura differri nequeunt: ita Azor. 2. *p. lib. 1. c. 27. q. 2.* Vltimò addit Saa. *suprà*. Solere tempore pacis fieri in die festo aliquas excitationes, & demonstrationes militares, quarum vsum licet, cum ratione consuetudinis, tum ratione moralis necessitatis ad publicam custodiam ciuitatis; quia non potest commodè aliis diebus fieri. Tum denique, quia illa quæ tunc fiunt, aut nihil, aut parum de feruili opere habent, & ad memoriam potius erudendam, vel cognitionem personarum habendam, quam ad exercendam militiam ordinantur, & si aliquod feruile miscetur, ex aliis causis honestatur. Deinde iam consuetudine receptum est iuuenes diebus Dominicis, & festiuis artem digladiationis discere, quia esto discatur vsum, & exercitio operis feruile ob necessitatem reipublicæ, cui maxime conuenit iuuenes exercitatos in prælio habere, permittitur videntibus, & consentientibus prælati. *loco alleg. tenet* Fagundez.

12 Quinta actio est iter agere, de qua existimat Caiet. 2. 2. *q. 122. art. 4.* Sotus *l. 2. de iust. q. 4. art. 4. §. tertium genus.* Abulen. *Exod. 12. q. 25.* esse opus feruile, consuetudine tamen excusari viatores. Ego tamen existimo non esse opus per se feruile, siue pedibus, siue equo fiat, ita Nauar. *cap. 13. n. 6. vers. diximus.* Angel. *verbo feria, n. 15.* Rosella, n. 26. Azor. 2. *p. lib. 1. cap. 27. q. 8.* Saa. *r. 1. de relig. lib. 2. de festis cap. 27. num. 2.* Ratio est, quia iter agere est de se quædam actio naturalis consistens in quadam corporis situatione, atque exercitatione, atque adeò non est opus feruile, sed liberale. Quòd verò aliquando iter fiat cum nimia corporis defatigatione: hoc in causa non est, ut opus liberale transeat in feruile. Idem quod dictum est de acta itinerandi, dicendum est de illis agitationibus corporis, in saltationibus, choris, & tripodibus consistunt, & à fortiori de exercitio musicæ tam voce, quam instrumentis: omnia enim hæc ad leuamen corporis, & animi oblectamentum pertinent. Quando autem iter agitur deferendo bestiam, aut curram omnium, quibus interdum onera leuanda sunt, interdum imponenda, si in tali leuatione, aut impositione multum temporis non consumatur, peccatum mortale non erit. At si passim onera leuanda sunt, & passim imponenda, vel multum temporis in leuando sit in talibus actionibus, cum hæc omnia sint de se feruilia, honestari debent aliquo capite extrinseco, ut licite fiant, scilicet ex graui detrimto, quod pateretur ijagones, seu muliones, si cogerentur die festo quiescere, quocumque iter agendo peruenirent: vel etiam excusantur ob publicam vtilitatem, ad quam necessarium ferè semper est, ut sine mora, & grauiamine hæc alportatio mercium fiat, & ita consuetudo hæc excusationem approbauit, ut docet Suarez *r. 1. de relig. lib. 2. de festis, c. 26. n. 3.* Azor 2. *p. lib. 1. c. 27. q. 2.* Man. Rodrig. *c. 11. n. 2. fine.* Saa *verbo festum, num. 5.*

PUNCTVM VI.

Quæ actiones liberales sint in die festo licitæ, atque prohibitæ.

- 1 Omnis actio liberalis à iure non prohibita licita est die festo.
- 2 Licetum est doctore legere, concionari, consilia dare, & iudicem de paruum iustitia informare.
- 3 Item omnis actus voluntariæ iurisdictionis licitus est, & validus.
- 4 Duo genera actionum prohibentur à iure, mercatus, & feru.
- 5 Explicatur mercatus, quæ ratione sit prohibitus.
- 6 Quæ pertinent ad iudicium forense, prohibentur die festo.
- 7 Non solum illorum sit prohibitio, sed annullatio. Exceptis, nisi dies feriatas esset in gratiam vindemiarum, & mercatum.

1 Regula generalis est omnem actionem liberalem licitam esse in die festo, exceptis aliquibus à iure expressis, sic D. Thom. 2. 2. *quæst. 122. art. 4.* Ratio est clara quia ex vi s. sit. 10.